

KONPETENTZIA SOZIAL ETA ZIBIKOA

GIZARTE ZIENTZIAK | 166

ETAPAKO HELBURUAK

Hauek dira Gizarte Zientziak arloko etapako helburuak:

1. Ezaugarri bereizgarriak dituzten gizarte- eta kultura-taldeetako kide direla ohartzea eta balioestea, norberaren kultura-ezaugarri bereizgarriak eta beste talde batzuekiko desberdintasunak aintzat hartzea, eta gainerako identitate, kultura eta herriekiko errespetua izatea eta giza eskubideak errespetatzea ezinbestekoa dela ohartzea.
2. Talde-lanean jardutea, arduraz, elkarlanean, elkartasunez eta modu konstruktiboan. Lan horretan, funtzionamendu demokratikoaren oinarriko printzipioak aplikatu, lan komunarekiko arduraren garatzea, eta norberaren eta besteen ekarpenak adostutako helburuaren arabera balioetsiko dira, komunitateari elkartasunez ekarpenak egiteko, inolako bazterkeriarik gabe (generoa, arraza, kultura, erlijioa...).
3. Historiako etapa bakoitzaren ezaugarri nagusiak zein diren jakitea, etapa bakoitzeko gertaera garrantzitsuenak aztertzea eta ohartzea batzuk aldiberekoak direla eta beste batzuk elkarren segidakoak. Horren guztiaren helburua da historian zehar gertatu diren aldaketei buruzko iritzi pertsonal eta kritikoa eratzeko eta ezagutza horiek une historikoak ongi ulertzeko erabiltzea.
4. Gizakiak ingurune fisikoan eta gizarte-ingurunean dituen esku-hartzeen zenbait adibide ikusi eta kritikoki aztertzea, iraunkortasunaren ikuspegitik, eguneroko bizitzan ingurumena eta ondare historikoa eta kulturala babesteko, berreskuratzeko eta kontserbatzeko jarrera izateko.
5. Ingurune fisiko, sozial eta kulturalako gertaerak, kontzeptuak eta prozesuak zenbakizko kode bidez, kode grafiko bidez, kode kartografiko bidez eta errealitate geografikoak, ekonomikoak eta historikoak adierazten dituzten beste kode batzuen bidez adieraztea, zer gizarte-errealitateetan bizi garen ongi jakiteko.
6. Inguruko testuinguru geografiko, sozial eta historikoko elementu garrantzitsuei lotutako zalantzak eta problemak zein diren jakin, planteatu eta ebaztea. Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiliko dira informazioa bilatzeko eta informazioa eta ezagutzak trukatzeko, eta hipotesiak egingo dira konponbide alternatiboak aztertzeko eta ikaskuntza-prozesuari berari buruzko hausnarketa egiteko.
7. Gatazkak izan badirela jakitea, eta eztabaidetan eta mahai-inguruetan jarrera konstruktibo, kritiko eta tolerantz partez hartzea, eta ikustea elkarrizketa eta desadostasunak izatea ezinbesteko baliabideak direla gizakien eta gizartearen arazoei konponbidea emateko, elkarbizitza ona lortzeko eta intolerantziarik eta tratu txarrik egon ez dadin lortzeko.
8. Nork bere nortasuna eratzeko, eta norberaren ahalegina eta hobetzeko nahia sustatzen duten estrategiak bultzatzea, gizaki autonomo eta sozial moduan garatzeko, gainerakoekin elkarrekintzan, sormena, ekintzaile-sena eta lankidetzaren sustatzea.
9. Unibertsoaren jatorria jakitea, eguzki-sistema irudikatzea, eta sistemaren osagaietako batzuk, higidura batzuk eta ondorio batzuk identifikatzea, urtaroen segida ulertzeko eta gure planeta zaintzeko konpromisoa hartzeko.
10. Lur planetaren egitura, itsasoaren eta kontinenteen banaketa, erliebea eta hidrografia identifikatu eta irudikatzea, eta elementu geografiko nagusiak bereiztea, jakiteko zer nolako elkarrekinak eta ondorioak dituzten Euskal Herriko eta Espainiako kliman eta paisaietan.
11. Espainiako eta Euskal Autonomia Erkidegoko lurralde-antolaketa nolakoa den eta zer erakunde osatzen dituzten jakitea, baita Europar Batasunaren eginkizuna ere. Biztanleriaren ezaugarriak, migrazio-mugimenduak, eta kultura-, gizarte- eta hizkuntza-aniztasuna aztertuko dira, aintzat hartzeko eta desberdintasunak errespetatzeko.

EDUKI MULTZOEN EZAUGARRIAK

Pertsonak izaki sozialtzat hartzen dituzte Gizarte Zientzietako zientzia-diziplinek, eta alderdi geografiko, soziologiko, ekonomiko eta historikoetatik aztertzen dute haien errealitatea.

Etap horretan, ikasleen ahalmenak lantzea da Gizarte Zientzien helburua, inguruan duten errealitatea interpretatzeko, errealitate horretan esku hartzeko, eta gizartean bizitzen ikasteko, demokraziaren funtsezko erakundeak eta mekanismoak ezagututa eta bizitza kolektiboaren arauak errespetatuta.

Gizarte Zientzien arloak jakintzaren zenbait adar biltzen ditu, baina horietako bakoitzaren koherentziari eusten dio, haien ikaskuntza-prozesu espezifikoak erreparatzen die eta jakintza guztiak helburu baterantz bideratzen ditu: ingurunea hobeto ulertu eta azaldu ahal izatea. Ingurunea ulertzeak esan nahi du ingurunea aztertu eta hura osatzen duten elementuak bereizi edo sailkatu eta haien artean sortzen diren harremanak jakitea, baita iritziak autonomiaz eratu ahal izatea ere. Ikaslearen inguruan gertatzen den orok espazio-, denbora-, ekonomia- eta gizarte-alderdi bat du. Horregatik, arloko curriculumak diziplinartekoa da funtsean, eta erlazioak ezartzen ditu ikaskuntzak elkarren lagungarri izan daitezen eta ikaskuntza esanguratsua izan dadin.

Proposatzen diren ikaskuntzek, esanguratsuak izateko, ikaslearen esperientzia eta hark bizitakoa izaten dute oinarri, eta, pixkanaka, jakintza-zirkuluak zabaltzen joaten dira gero eta gizarte-errealitatearen gero eta alderdi zabalago, konplexuago eta espazioan eta denboran urrunagoetan murgiltzeko. Jakintza gero eta objektiboagoa eta arrazionalagoa izango da, eta gero eta partekatuago egongo da gizarte-talde bateko kideen artean.

Edukiak multzotan antolatuta daude, eta horrek Gizarte Zientzien arloa osatzen duten eremu nagusiak ongi bereizteko aukera ematen du. Antolaketa ez dio inolako ordena eta hierarkiari jarraitzen, eta edukien arabera ere ez dago antolatuta. Horrenbestez, ez da antolaketa didaktikorako proposamen bat.

Globaltasunak etapa honetako ardatz izan behar du, eta, beraz, baita arlo honetako ere, eta edukiak txertatzen jakin behar dugu esperimentazioetan, landa-lanetan, irteeretan, bisitaldietan, zeharkako behaketan eta abarretan, eta informazioaren eta komunikazioaren teknologien erabileran. Teknologia horiek curriculumeko ikasgaiak ikasteko tresna gisa erabili behar dira, informazioa lortzeko, eta Gizarte Zientziei buruz irakurri, idatzi eta mintzatzeko behar diren gako-hitzak eta kontzeptuak aurkitu, ezagutu eta erabiltzeko tresna gisa.

Banakako lana garrantzitsua da eta ez da baztertu behar, baina, hala ere, azpimarratu behar da garrantzitsua dela gela lan-taldetan antolatzea eta taldeak lankidetzaz eta elkartasunez jardutea. Izan bakarkako lana, izan taldekoa, lana eta ahalegina egiteko ohiturak sustatuko dira, funtsezko elementuak baitira ikaskuntza-prozesuan, eta ikasteko ardura hartu behar dela ere azpimarratuko da. Horrez gain, nor bere buruan konfiantza izatea eta zentzu kritikoa, ekimen pertsonala, jakin-mina, sormena eta ekintzaile-sena agertzea ere sustatuko da.

Orobat, ikaslearentzat funtsezkoa da arloko lexiko espezifikoak ikasi eta zehaztasunez eta zorrotzasunez erabiltzea, eta informazioa hautatzea, Geografiako eta Historiako berezko metodoak eta teknikak erabiliz, arazoaren kausak eta ondorioak azaltzeko eta iragan historikoa eta espazio geografikoa ulertzeko.

Testuinguru horretan, irakaslearen lana ikasleen aurretiko ideiak eta eskemak gararazten dituzten ikaskuntza-egoerak aurkeztea izango da.

Ebaluazioa ikaskuntza-estandar ebaluagarrien bidez egingo da. Bitarteko bat izango da ikasleen eta taldearen aurrerapenak balioesteko eta hezkuntza-prozesuan egoki eragiteko informazio baliagarria lortzeko. Horretarako, arloko kompetentzia giltzarri edo oinarritzekoak izango dira gure erreferentziak, eta ebaluazio-irizpideen eta haiei lotutako adierazleen bidez balioetsiko da

kompetentzia horiek lortu diren ala ez. Adierazleek irizpideak zehazten eta argitzen laguntzen diote irakasleari.

Edukiak multzotan banatu dira, eta Gizarte Zientzien eremu nagusiak bereizten laguntzen dute.

Lehenik eta behin, 1. eduki multzoan arlo osoarentzat komuna den curriculumaren ezaugarriak, arloari heltzeko lan-teknikak eta ikastean ardura, ahalegina eta jarraitutasuna banakako zein taldeko ikuspegitik garatzeko estrategiak ezartzen dira.

2. multzoan (Gure mundua eta haren kontserbazioa), geografia aztertzen da, bai hurbilekoa, ikaslea bere errealitatera hurbiltzeko, bai urrunagokoa ere, ikasleak ikuspegi globalagoa izan dezan. Gaiari heltzeko, espazio geografikoa zerbait dinamikotzat hartzen da, eta, horregatik, zenbait eraldaketa-prozesu ulertu beharko dituzte ikasleek.

Eduki multzo honetan, hainbat testu, taula eta grafiko mota, eskemak, adierazpen kartografikoak, argazkiak eta irudi sintetikoak erabiltzen dira, objektu eta gertaera geografikoak identifikatu eta kokatzeko eta haien banaketa zenbait eskalatan azaltzeko, Euskal Herriko eta Espainiako lurraldean, batez ere. Aurrekoez gain, informazio-iturri geografikoak erabiliko dira (testu idatziak, segida estatistikoak, grafikoak eta irudiak), krokis eta grafiko egokiak egiteko. Paisaiako elementuak (erliebea, klima, hidrografia...) identifikatuko dira eta ingurune natural nagusiak deskribatu eta haien ezaugarriak adieraziko dira. Azkenik, gizakiak ingurunean duen eraginak eta ingurumen-ondorioak aztertuko dira.

2. multzoan, horrenbestez, honako eduki hauek sartzen dira: unibertsoa, Lurraren irudikapena, orientazioa espazioan, ura eta kontsumo arduratsua, klima eta klima-aldaketa, paisaia eta gizakiaren esku-hartzea ingurunean.

3. multzoan (Gizartean bizitzea), aukera izango da gizarte-taldeen ezaugarriak aintzat hartzeko moduei buruzko ulertze-prozesu bat abian jartzeko: desberdintasunak errespetatu eta aintzat hartzea, nori osatzen duten, nola banatzen diren espazio fisikoan, nola banatzen den lana kideen artean, nola produzitzen diren eta banatzen dituzten kontsumo-ondasunak, herritarren bizitza ekonomikoa, gizarteko kideen ekintzailtza-ahalmena, enpresaren azterketa (enpresa-jarduerak gizartean duen funtzio dinamizatzailea ere aztertuko da), gizarte-antolaketa, antolaketa politikoa eta lurralde antolaketa, Europako erakundearen ezagutza, biztanleria, ekoizpen-sektoreak eta oinarrizko finantza-hezkuntza.

4. multzoan (Denboraren arrastoa), denbora historikoaren eta haren neurketaren ulermena eta gertaera historiko batzuk eta beste gertaera garrantzitsu batzuk denboran antolatze gaitasuna landuko dira, segidaren, iraupenaren eta aldiberekotasunaren oinarrizko nozioak erabiliz. Gizateriaren etapa historiko handiak ikasiko dira, Historiaren aroak zer diren jakiteko eta Historiaren bost aroei data jartzeko, haien hasiera eta amaiera eragin zuten gertaerei lotuta. Horretarako, zenbait alditako egoera historikoak, gertaerak eta pertsonaia garrantzitsuak zein ziren jakin behar da.

Garrantzitsua da ikasleek erreferentzia historikoak lortzea munduaren interpretazio pertsonala egiteko. Horretarako, historiari buruzko oinarrizko jakintza batzuk behar dira –historia partikularretik hasi eta historia unibertsalean amaituta–, eta alderdi komunak eta alderdi desberdinak errespetatuz eta balioetsiz.

Multzo honetan, mapez gain, prozesu historikoak identifikatu eta aztertze irudikapen grafiko oro erabiliko da, iturri horiei buruzko iruzkina egiteko oinarrizko prozedurak jakitera emateko.

Garrantzitsua da ikasleak gizakiaren iraganeko bizimoduaren berri izateko jakin-mina izatea, eta ulertzea oso garrantzitsua dela aztarnak edukitzea historia ezagutzeko eta ikasteko, eta zaindu eta ondorengoei helarazi behar zaien kultura-ondareak direla.

Multzo honetan, halaber, ondare naturala, historikoa, kulturala eta artistikoa balioetsi eta errespetatzeko gaitasuna garatzen da, baita hura kontserbatu eta hobetzeak dakartzan erantzukizunak bere gain hartzeko gaitasuna ere.

Edukien sekuentziazioa ikaslearen bilakaerari lotuta dago, ikasleak bere ikaskuntza eta denbora historikoaren inguruko kontzeptua bere garapenarekin lotuta eraikitzen baitu, garapen kognitiboarekin zein heldutasun-garapenarekin lotuta, denboran eta espazioan identifikatu eta kokatzeko prozesu eta gertaera garrantzitsuak, eta, historiaren bilakaeraren barnean, aldatzea eta irautea nozioak bereizteko, eta Historia gertaera historikoen kausak eta ondorioak aztertuz etorkizuna ulertzea errazten duen bide moduan ikusteko.

Gizarte Zientziak irakastea eta ikastea giza eskubideak guztiz errespetatzea da, berdintasuna barne, demokraziaren oinarri baitira, ulertzea zer desberdintasun dauden erlijio edo talde etnikoen balio-sistemetan, eta oinarrizko giza eskubideak balioestea. Jarrera horrek, halaber, arduraz jokatzeko eta komunitatearen kohesioa bermatzeko beharrezkoak diren balio partekatuak (hala nola printzipio demokratikoen errespetua) ulertu eta errespetatzea dakar.

Arloaren azken helburua da norberaren askatasuna, erantzukizuna, herritartasun demokratikoa, elkartasuna, tolerantzia, berdintasuna eta justizia errazten duten balioak helarazi eta praktikan jar daitezen lortzea, baita diskriminazio oro gainditzen laguntzen dutenak ere. Hori ikastetxean egingo da, eskola-komunitate osoak parte hartzen duela, eta gatazkak konponduz, bizikidetzaren egokia sustatuz eta, beraz, konpartitzen eta elkarrizketa erabiltzen dakiten herritarrak sortuz. Beste helburu bat da (eta hori da, azken finean, gure hezkuntza-sistemaren helburua) ikasleak herritarrak izateko eta ekonomian, gizartean eta kulturean parte-hartze aktiboa izateko prestatzea, jarrera kritikoz eta erantzukizunez, eta ezagutzaren gizariek dakartzan egoera aldakorretara egokitzeko ahalmena izanda.

Azken finean, arloko curriculumaren bidez, gaitasunak, jakintzak, trebetasunak eta jarrerak irakatsi nahi zaizkie etapa honetako ikasleei, hain zuzen ere beren ingurunean eta bizi diren gizartean ulertzeko eta arduraz jokatzeko, beste garai historiko batzuetako gizariek nolakoak ziren jakiteko, eta herritar direnez, eta parte-hartze demokratikoaren bidez, ingurumena zaintzeko eta eskubide individual zein kolektiboak babesteko dituzten erantzukizunen berri izateko.

LEHEN HEZKUNTZAKO 1. ZIKLOKO EDUKIAK

1. MULTZOA. Eduki komunak

A. Arlo eta ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak

Eduki multzo honetako prozedura eta jarreraren xede dira:

- Informazioa identifikatzea, lortzea, gordetzea eta berreskuratzea.
- Informazio-iturrien eta informazioaren beraren egokitasuna ebaluatzea.
- Informazioa ulertzea (konparatzea, sailkatzea, sekuentziatzea, aztertzea eta laburbiltzea), buruz ikastea eta azaltzea (deskribatzea, definizioak eta laburpenak egitea, azalpenak ematea, etab.).
- Informazioa balioestea eta adieraztea (argudioak azaltzea, arrazoiak ematea, etab.).
- Ideiak sortu, hautatu eta adieraztea.
- Ideiak, zereginak eta proiektuak planifikatzea, eta haien bideragarritasuna aztertzea.
- Egindako plangintza betetzea eta, beharrezkoa baldin bada, hura doitzea.
- Plangintzaren eta egindako lanen ebaluazioa egitea eta hobekuntza-proposamenak lantzea.
- Lortutako emaitzaren berri ematea.
- Harremanak eta komunikazioa lantzea (enpatia eta asertibitatea).
- Taldean ikasteko lanetan laguntzea eta elkarlanean aritzea.
- Giza eskubideak eta gizarteko konbentzioak errespetatzea.
- Gatazkak kudeatzea.
- Norberaren gorputza erregulatzea.
- Norberaren emozioak erregulatzea.
- Norberaren alderdi kognitiboa erregulatzea.
- Norberaren komunikazioa erregulatzea (hitzezkoa, hitzik gabekoa eta digitala).
- Norberaren jokabide morala erregulatzea.
- Norberaren motibazioa eta gogo-indarra erregulatzea.

B. Arlo honetako multzo guztietan komunak diren edukiak

- Jakintza zientifikoa ikasten hastea eta Gizarte Zientzietan aplikatzea.
- Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak iturri geografiko, historiko eta sozialetan informazioa bilatzeko erabiltzea.
- Lortutako informazioa aztertu, antolatu eta buruz ikasteko trebetasunak garatzea, eta ikertzeko eta jakintzak eskuratzeko interesa sustatzea.
- Pentsamendu-trebetasunak garatzea: antolatzaile grafikoak eta mapa mentalak.
- Hainbat hizkuntza testual eta grafiko erabili eta irakurtzea.
- Ikasgelako lana garatzeko estrategiak: erantzukizuna eta ahalegin-gaitasuna.
- Hainbat metodo eta iturriren bidez lortutako informazioa antolatu eta azaltzeko estrategiak garatzea.
- Talde-lana eta lankidetzalana bultzatzeko estrategiak sustatzea.
- Ikasteko erantzukizuna, ahalegin-ahalmena eta jarraitutasuna garatzeko estrategiak.
- Gatazkak konpontzeko, elkarriketa erabiltzeko eta bizikidetzalana erabiltzeko trebetasunak.

- Bizikidetzaren egoeren eta bizikidetzaren gatazken simulazioak: gatazkaren aurretik, gatazkaren garaian eta gatazkaren ondoren: konpontzeko modu demokratikoak.
- Ingurunekeko elementu naturalen kontserbazioarekiko sentsibilitatea eta errespetua.
- Lan egiteko erabiltzen diren materialak behar bezala eta errespetuz erabiltzea.
- Ikasleak bizi diren herriko eta eskualdeko geografia fisikoaren elementu garrantzitsuak non dauden jakitea eta hainbat irudikapenen bidez interpretatzea (mapak, planoak, aireko argazkiak eta abar).
- Gizonek eta emakumeek historian subjektu gisa betetzen duten zeregina balioestea.
- Ikasleak bizi diren herriko eta eskualdeko ekosistemen eta paisaien aniztasuna eta bertako ondare naturala, historiko-artistikoa, linguistikoa eta kulturala ezagutu eta balioestea, eta horiek errespetatu eta kontserbatzeko konpromisoa hartzea.

2. MULTZOA. Gure mundua eta haren kontserbazioa

- Biraketa-higidura, egunen eta gauen segida eta ilargiaren faseak.
- Translazio-higidura, urtea, urtaroak eta egutegia.
- Espazio-orientazioa: puntu kardinalak. Iparrorratza eta GPSak.
- Elementu eta fenomeno natural batzuk hautematea eta deskribatzea: izarrak, ilargia, eguzkia, eguna eta gaua.
- Planoak, lur-globoak eta mapak. Poloak, ardatza eta hemisferioak identifikatzea.
- Airearen konposizioa.
- Atmosfera. Atmosferaren kutsadura saihesteko jardunak.
- Eguraldia. Fenomeno atmosferikoak. Neurtzeko tresnak.
- Lurraren geruzak.
- Herriko klima. Euskal Herriko klima motak.
- Klima-aldaketa. Arrazoiak eta ondorioak.
- Ura: egoerak. Uraren erabilera arduratsua eguneroko bizitzan.
- Uraren zikloa.
- Uren banaketa planetan. Ur gezak eta ur gaziak. Azaleko eta lur azpiko urak.
- Baliabide hidrikoak eta haien aprobetxamendua. Kontsumo arduratsua eta kutsadura-arazoak.
- Paisaia. Paisaia osatzen duten elementuak.
- Paisaia motak: paisaia naturala eta paisaia humanizatua; barnealdeko paisaia eta kostaldeko paisaia; lautadako paisaia eta mendiko paisaia. Ezaugarriak eta desberdintasunak. Herriko, eskualdeko eta Euskal Herriko paisaia osatzen duten elementu nagusiak (erliebea, urak, klima, biztanle-taldekatzeak, komunikazio-bide nagusiak).
- Euskal Herriko paisaien aniztasun geografikoa: erliebea eta hidrografia.
- Gizakiaren esku-hartzea herriko, eskualdeko eta Euskal Herriko paisaian. Ingurunekeko elementu naturalak errespetatu, babestu, hobetu eta kontserbatzea.
- Kontsumo arduratsua
- Osasunean eragina duten faktore sozialak eta ekonomikoak.
- Giza ekintzak pertsonen osasunean dituen ondorioak.

3. MULTZOA. Gizartean bizitzea

- Herriak eta hiriak. Auzoak eta auzo motak.
- Gizarte-erakundeak: koadrila, taldeak, auzoa. Kideen arteko harremanak eta parte-hartzea.
- Ingurune hurbilean antolatzekeko moduak: eskola eta udalerrria.

- Tokiko erakundeen erantzukizun eta zereginen jakintzaren hastapenak.
- Herriko antolamendua: Udala eta udal-zerbitzuak.
- Herritarren arauak. Bizikidetzara-arauak eta horiek betetzeko erantzukizuna.
- Inguruneko kulturen adierazpenekiko hurbilketa, errekonozimendua eta errespetua, aniztasun eta aberastasunaren adierazgarri. Herriko eta Euskal Herriko kultura-adierazpen herrikoiak.
- Pertsonen herritartasuna baliatzean dituzten eskubide eta betebeharrakiko sentsibilitatea eta errespetua.
- Auzoko eta herriko biztanleria.
- Herriko produkzio-jarduerak.
- Produktu naturalak eta haien jatorria.
- Produktu landuak. Artisautzak eta industriak: Ofizioak, lanbideak eta haien produktuak.
- Zerbitzuak eta haien produktuak.
- Elkarrizketa, gatazkak konpontzeko baliabidea.
- Diruaren erabilera zuzenaren hastapenak. Dirua erabiltzean agertu beharreko erantzukizuna.
- Desplazamenduak eta garraioak. Oinezko eta erabiltzaileei dagozkien oinarrizko arauak betetzeko erantzukizuna.
- Bide-hezkuntza. Trafiko-seinaleak.

4. MULTZOA. Denboraren arrastoa

- Oinarrizko denbora-kontzeptuak: oraina, iragana eta etorkizuna.
- Denbora historikoa herrian eta Euskal Herrian, eta haren neurketa.
- Euskal Herriko iraganeko gertaera historiko garrantzitsuak.
- Iturri historikoak eta haien sailkapena.
- Iraganeko eta oraingo gertaerak, eta ikasleen esperientziatik hurbil dauden alderdi historikoekin duten lotura. Denboraren lerroa.
- Eguneroko bizitzako oinarrizko alderdiren baten historiaren aldaketa eta bilakaera: etxebizitza, arropa, elikadura, familia-antolamendua, gizarte-antolamendua, komunikatzeko bideak, lan motak eta abar.
- Euskal ondare historiko eta kulturalaren zaintzari lotutako erantzukizuna: museoak.

LEHEN HEZKUNTZAKO 2. ZIKLOKO EDUKIAK

1. MULTZOA. Eduki komunak

A. Arlo eta ikasgai guztietan komunak diren oinarrizko zehar-kompetentziekin lotutako edukiak

Eduki multzo honetako prozedura eta jarreraren xede dira:

- Informazioa identifikatzea, lortzea, gordetzea eta berreskuratzea.
- Informazio-iturrien eta informazioaren beraren egokitasuna ebaluatzea.
- Informazioa ulertzea (konparatzea, sailkatzea, sekuentziatzea, aztertzea eta laburbiltzea), buruz ikastea eta azaltzea (deskribatzea, definizioak eta laburpenak egitea, azalpenak ematea, etab.).
- Informazioa balioestea eta adieraztea (argudioak azaltzea, arrazoiak ematea, etab.).
- Ideiak sortu, hautatu eta adieraztea.
- Ideiak, zereginak eta proiektuak planifikatzea, eta haien bideragarritasuna aztertzea.
- Egindako plangintza betetzea eta, beharrezkoa baldin bada, hura doitzea.
- Plangintzaren eta egindako lanen ebaluazioa egitea eta hobekuntza-proposamenak lantzea.
- Lortutako emaitzaren berri ematea.
- Harremanak eta komunikazioa lantzea (enpatia eta asertibitatea).
- Taldean ikasteko lanetan laguntzea eta elkarlanean aritzea.
- Giza eskubideak eta gizarteko konbentzioak errespetatzea.
- Gatazkak kudeatzea.
- Norberaren gorputza erregulatzea.
- Norberaren emozioak erregulatzea.
- Norberaren alderdi kognitiboa erregulatzea.
- Norberaren komunikazioa erregulatzea (hitzezkoa, hitzik gabekoa eta digitala).
- Norberaren jokabide morala erregulatzea.
- Norberaren motibazioa eta gogo-indarra erregulatzea.

B. Arlo honetako multzo guztietan komunak diren edukiak

- Jakintza zientifikoa ikasten hastea eta Gizarte Zientzietan aplikatzea.
- Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak iturri geografiko, historiko eta sozialetan informazioa bilatzeko erabiltzea.
- Lortutako informazioa aztertu, antolatu eta buruz ikasteko trebetasunak garatzea, eta ikertzeko eta jakintzak eskuratzeko interesa sustatzea.
- Pentsamendu-trebetasunak garatzea: antolatzaile grafikoak eta mapa mentalak.
- Hainbat hizkuntza testual eta grafiko erabili eta irakurtzea.
- Ikasgelako lana garatzeko estrategiak: erantzukizuna eta ahalegin-gaitasuna.
- Hainbat metodo eta iturriren bidez lortutako informazioa antolatu eta azaltzeko estrategiak garatzea.
- Talde-lana eta lankidetzalana bultzatzeko estrategiak sustatzea.
- Ikasteko erantzukizuna, ahalegin-ahalmena eta jarraitutasuna garatzeko estrategiak.
- Gatazkak konpontzeko, elkarriketa erabiltzeko eta bizikidetzalana erabiltzeko trebetasunak.

- Bizikidetzaren egoeren eta bizikidetzaren gatazken simulazioak: gatazkaren aurretik, gatazkaren garaian eta gatazkaren ondoren: konpontzeko modu demokratikoak.
- Ingurunekeko elementu naturalen kontserbazioarekiko sentsibilitatea eta errespetua.
- Lan egiteko erabiltzen diren materialak behar bezala eta errespetuz erabiltzea.
- Herriko eta eskualdeko geografia fisikoaren elementu garrantzitsuak non dauden jakitea eta hainbat irudikapenen bidez interpretatzea (mapak, planoak, aireko argazkiak eta abar).
- Gizonek eta emakumeek historian subjektu gisa betetzen duten zeregina balioestea.
- Herriko eta eskualdeko ekosistemen eta paisaien aniztasuna eta bertako ondare naturala, historiko-artistikoa, linguistikoa eta kulturala ezagutu eta balioestea, eta horiek errespetatu eta kontserbatzeko konpromisoa hartzea.

2. MULTZOA. Gure mundua eta haren kontserbazioa

- Unibertsoa eta eguzki-sistema: eguzkia eta planetak.
- Lur planeta eta ilargia (haren satelitea). Ezaugarriak. Higidurak eta haien ondorioak. Urtaroak.
- Lurraren irudikapena. Orientazioa espazioan. Puntu kardinalak.
- Lur-globoak. Poloak, ardatza eta hemisferioak identifikatzea.
- Kartografia. Euskal Herriko eta Espainako planoak eta mapak. Eskalak.
- Lurreko puntuak: paraleloak eta meridioak.
- Koordenatu geografikoak. Latitudea eta longitudea.
- Planisferioa: fisikoa eta politikoa.
- Atmosfera. Fenomeno atmosferikoak. Atmosferaren kutsadura saihesteko jardunak.
- Eguraldia. Neurketa eta iragarpena.
- Eguraldi-mapak. Espainako eta Euskal Herriko eguraldi-mapak. Sinbolo konbentzionalak.
- Klima eta klima-faktoreak.
- Planetako klima-eremu handiak.
- Euskal Herriko eta Espainiako klima motak, eta haien eragin-eremuak.
- Hidrosfera. Uren banaketa planetan. Ozeanoak, itsasoak eta kontinenteak. Uraren zikloa. Euskal Herriko eta Espainako ibaiak.
- Litosfera: ezaugarriak eta harri motak.
- Harriak eta mineralak: Propietateak, erabilerak eta erabilgarritasunak.
- Euskal Herriko eta Espainiako paisaien aniztasun geografikoa: erliebea eta hidrografia.
- Europako paisaien aniztasun geografikoa: erliebea, klimak eta hidrografia.
- Gizakiaren esku-hartzea herrian, eskualdean eta Euskal Herrian : urbanizazioa, industrializazioa, komunikazio-bideak, mineralen erauzketa eta abar.
- Garapen jasagarria.
- Kutsaduraren arazoak.
- Klima-aldaketa. Arrazoiak eta ondorioak.
- Kontsumo arduratsua
- Osasunean eragina duten faktore sozialak eta ekonomikoak.
- Gizarteko sektoreen esku-hartzeak osasunaren eta ongizatearen hobekuntzan duten eragina.

3. MULTZOA. Gizartean bizitzea

- Euskal Autonomia Erkidegoko eta Estatu espainiarreko gizarte-, politika- eta lurralde-antolamendua.

- Herritarren eskubideak eta betebeharrak.
- 1978ko Konstituzioa. Euskal Autonomia Erkidegoko Autonomia Estatutua.
- Gobernu motak. Monarkia parlamentarioa.
- Lurralde-erakundeak eta gobernu-organoak.
- Euskal Herriko eta Espainiako kultura- eta hizkuntza-adierazpenak.
- Europar Batasuna: lurralde-antolamendua eta antolamendu politikoa.
- Biztanleria. Lurralde bateko biztanleria aldatzen duten faktoreak. Biztanleria absolutua eta biztanleria-dentsitatea.
- Biztanleriaren espazio-banaketa, hazkunde naturala eta hazkunde erreala. Irudikapen grafikoa.
- Euskal Herriko eta Espainiako biztanleria: banaketa, bilakaera eta migrazio-mugimenduak: emigrazioa eta immigrazioa.
- Landa- eta hiri-inguruneen ezaugarri demografiko eta ekonomikoak.
- Europako biztanleria: banaketa eta bilakaera.
- Sektore ekonomikoak eta produkzio-jarduerak: baliabide naturalak, lehengaiak. Produktu landuak. Artisautza eta industria. Produkzio motak.
- Zerbitzu-sektorea.
- Euskal Herriko, Espainiako eta Europako jarduera ekonomikoak eta produkzio-sektoreak.
- Ondasun eta zerbitzuen produkzioa. Kontsumoa eta publizitatea.
- Finantza-hezkuntza. Dirua. Aurrezpena. Aberastasunaren banaketa munduan, eta haren ondorioak.
- Enplegarritasuna eta ekintzaile-sena inguruko enpresetan. Jarduera eta funtzioak.
- Gizarte-tirabirak: familia barnekoak, lan-arlokoak, politikoak, ekonomikoak eta abar. Gatazkak elkarriketaren eta negoziazioaren bidez konpontzeko era demokratikoak.
- Bide-hezkuntza. Bide-arloko jarrera eta ohitura zuzenak finkatzen lagunduko duten jakintzak eskuratzea.

4. MULTZOA. Denboraren arrastoa

- Denbora historikoa eta haren neurketa. Datazio- eta periodizazio-konbentzioak (K.a., K.o., data).
- Iturri historikoak eta haien sailkapena.
- Historiako aroak: aroak mugatzen dituzten gertaera historiko esanguratsuen iraupena eta datazioa. Denboraren lerroak.
- Iberiar Penintsula eta Euskal Herria Historiaurrean.
- Iberiar Penintsula eta Euskal Herria Antzinaroan.
- Iberiar Penintsula eta Euskal Herria Erdi Aroan. Penintsulako erresumak. Euskal lurraldeen elkartze eta konkista.
- Iberiar Penintsula eta Euskal Herria Aro Modernoan. Erresuma hispanikoa.
- Espainia eta Euskal Herria Aro Garaikidean (I): XIX. mendea.
- Espainia eta Euskal Herria Aro Garaikidean (I): XX. eta XXI. mendeak.
- Bilakaera historikoa euskal lurraldeetan.
- Euskal eta espainiar gizartearen bilakaera denboran: historiaurrekoa, antzinakoa, Erdi Arokoa, aurkikuntzen arokoa, industria-garapeneko eta XX. mendeko mundukoa, gizon-emakumeen bizimodu, gertaera eta pertsonaia garrantzitsuak aztertzearen bitartez.
- Gure ondare historiko eta kulturala: Euskal Herriko eta Espainiako ohiturak, tradizioak eta kultura-adierazpenak.

EUSKAL CURRÍCULUMAREN BERARIAZKO EDUKIEN ZEHAZTAPENA

Atal honetan, era orientagarrian eta irekian, etapa osorako aurkezten diren edukiak, aurreko atalean aurkeztutako euskal currículumaren berariazko eduki zehaztapena dira.

2. MULTZOA. Gure mundua eta haren kontserbazioa

- Herriko klimaren ezaugarriak
- Euskal Herriko eskualdeen sailkapena klima motaren arabera.
- Lautadako pasaia duen herri euskaldun baten eta mendiko pasaia duen herri euskaldun baten ezaugarriak konparatu eta haien klimogramak egin.
- Euskal hiri bateko paisaia humanizatua identifikatu.
- Euskal Herriko parke naturalak identifikatu.
- Ebroko lautada.
- Euskal mendikateak.
- Isurialde Kantauriarreko ibaiak eta isurialde mediterranearreko ibaiak.
- Herriko planoak eta eskualdeko mapan puntu jakinen identifikazioa.
- Lurraldeko hiriburuko planoan auzo nagusien eta leku enblematikoen identifikazioa.
- Euskal Herriko lurra azaleratzearen bilakaera.
- Zumaiako "Flysch"a.
- Euskal herriko komunikazio-bide nagusiak.
- Inguruko kutsadura arazoaren identifikazioa.

3. MULTZOA. Gizartean bizitzea

- Herriak eta hiriak. Auzoak eta auzo motak.
- Ikaslearen herria eta eskualdea
- Eskualdeko herri nagusiak
- Lurraldeko hiriburuko auzo motak eta herri nagusiak
- Herriko biztanleriaren banaketa eta bilakaera
- Euskal Herriko eskualdeetako jarduera ekonomiko nagusien identifikazioa
- Herriko jarduera ekonomiko nagusien identifikazioa

4. MULTZOA. Denboraren arrastoa

- Euskal Herriko lehen biztanleak non eta nola bizi ziren.
- Historiaurreko labar-pinturak eta monumentu megalitikoak
- Antzinaroko euskal tribuak: akitaniarrak, baskoiak, barduliarrak, karistiarrak, autrigoiak.
- Erromanizazioa Euskal Herrian
- Erdi Aroan bisigodoak, frankoak eta arabiarrek Euskal Herrian
- Orreagako gudua
- Nafarroako erresuma
- Leinuen gerrak
- Aro Modernoko aurkikuntza geografikoak: Juan Sebastian Elkano, Legazpi, Urdeneta, Lope Agirre...
- Ternuarako bidaiak balearen atzetik
- Nafarroaren konkista.

- Euskal Foru Erregimena: ezaugarri nagusiak
- Aro modernoak euskal gizartean sortu zituen aldaketa nagusiak: artoa ekartzea, alturako arrantza, burdinolak, armagintza, untxiolak, Caracasko Gipuzkoar Konpainia, euskal ilustrazioa, matxinadak...
- Frantziako iraultzak eragindako aldaketak euskal lurretan
- Gerra karlistak eta foruen indargabetzea
- Industrializazioa Ibaizabalko itsasadarrean
- Nazionalismoaren sorrera
- Euskal langileriaren bizimoldeak, aldarrikapenak eta erakundeak
- Emakumeen bizimoldeak, lan-baldintzak eta aldarrikapenak, eta eskubideen galera/irabazien bilakaera.
- Errepublika, Lehen Eusko Jaurjaritza eta Agirre Lehendakaria
- Gerra zibila Euskal herrian. Gernikako bonbardaketa. Erbesteratzeak: gerrako umeak
- Frankoren diktadura, errepresioa eta bigarren industrializazioa
- Trantsizioa eta lurralde-erakundetze berria
- Euskal museo nagusiak eta ikaslearen eskualdekoak

EBALUAZIO-IRIZPIDEAK ETA LORPEN-ADIERAZLEAK

1. Gai izatea, banaka eta taldean, eta informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabili, gizaritari, geografiari edo historiari buruzko testuak bilatu, aukeratu eta antolatzea dakarten lanak eta aurkezpenak egiteko, eta trebezia lan egitea, bai bakarka, bai talde baten barruan elkarlanean.
2. Arduraz, ahalegina eginez eta irmotasunez ikastea eta bere ikaskuntza-prozesuaz hausnartzea.
3. Giza taldeak askotarikoak direla onartzea eta errespetatzea, lankidetzeta eta parte-hartze arduratsua izatea, eta elkarrizketetan eta eztabaidetan gainerako pertsonen ideiak eta ekarpenak desberdinak direnean errespetuz eta tolerantziaz onartzea, balio demokratikoak eta guztiok onartutako giza eskubideak oinarri hartuta.
4. Gizarte-bizitzan eraginkortasunez eta modu konstruktiboan parte hartzea, eta jakitea lankidetzeta eta elkartasuna direla, balio demokratikoak errespetatuz, gatazkarik ez gertatzeko eta gatazkak konpontzeko bidea.
5. Sormenez eta ekintzaile-senaz jardutea, eta informazioa eta ideiak hobeto baliatzeko eta ondorio berritzaileak aurkezteko erabiltzea.
6. Planoak eta mapak egitea, interpretatzea eta erabiltzea, konbentziozko ikurrak eta eskala grafikoa kontuan izanda.
7. Unibertsoa zer den eta nola sortu zen azaltzea, Lurra eta Ilargia eguzki-sisteman non dauden esplikatzea, eta haien ezaugarriak, higidura eta ondorioak azaltzea.
8. Lurra irudikatzeko moduak alderatzea, erkatzea, aztertzea eta azaltzea.
9. Planoak eta mapak zuzen deskribatzea, eta egoki interpretatzea eta erabiltzea eskalak, konbentziozko ikurrak eta hizkuntza ikonikoa eta sinbolikoa.
10. Fenomeno meteorologikoak atmosferan gertatzen direla jakitea, eta atmosfera babestearen garrantzia eta atmosfera ez zaintzearen ondorioak ezagutzea.
11. Klima zer elementuk eragiten duten jakitea, klima eta eguraldia bereiztea, eta Euskal Herriko eta Espainiako eguraldiaren mapak interpretatzea.
12. Litosfera zer den jakitea, zenbait harri mota eta haien osaera ezagutzea, eta mineral batzuk eta haien propietateetako batzuk bereiztea.
13. Munduko eremu klimatikoak eta Euskal Herriko eta Espainiako klimak ezagutzea, eta haien oinarritzko ezaugarri batzuk adieraztea eta aztertzea.
14. Hidrosfera zer den azaltzea, ur-masak eta ur-ibilbideak identifikatzea eta haien izena jakitea, azaleko urak eta lurpeko urak bereiztea, Euskal Herriko, Espainiako eta Europako arro eta isurialde hidrografikoak ezagutzea, uraren zikloa deskribatzea, eta arduraz kontsumitu behar dela jakitea.
15. Lurra irudikatzeko dauden moduak alderatzea, erkatzea, aztertzea eta azaltzea, Euskal Herriko eta Espainiako erliebearen ezaugarriak eta sare hidrografikoak deskribatzea, haiek mapa batean edo bestelako baliabide interaktiboren batean kokatzea eta adieraztea, eta gizakiaren jardura batzuek ingurumenean duten eragina azaltzea.
16. Europako erliebe-unitate nagusiak, Europako klimak eta sare hidrografikoak adieraztea, eta mapa batean kokatzea.
17. Gizakiak natura-ingurunean duen portaeraren eragina azaltzea, baliabide naturalak irauteko moduan erabili behar direla adieraztea, eta gizarteek lurralde-garapen jasagarria bultzatzeko ezinbestekoan bete behar dituzten neurri batzuk proposatzea eta haien eragin onuragarria azaltzea.

18. Konstituzioak Estatu espainiarraren funtzionamendurako duen garrantzia azaltzea, eta Konstituzioan zer eskubide, betebeharrak eta askatasun jasotzen diren adieraztea.
19. Estatu espainiarraren lurralde-antolamendua azaltzea, zer erakunde politiko dituen adieraztea, udal-administrazioa, probintziakoa eta erkidegokoa bereiztea, eta horiek guztiek zer administrazio-erakunde dituzten adieraztea.
20. Estatu espainiarreko kultura-, gizarte-, politika- eta hizkuntza-aniztasuna aintzat hartzea, lurralde eta erkidego bakoitzeko desberdintasunak errespetatzea, eta Euskal Herriko kultura-erakunde-erakunde herrikoiak identifikatzea.
21. Europar Batasunak zer egitura eta helburu dituen jakitea, eta EBko kide izateak dakartzan abantaila batzuk adieraztea.
22. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriaren ezaugarri nagusiak bereiztea eta ezaugarri horiek faktore geografiko, sozial, ekonomiko edo kulturalekin duten lotura jakitea, biztanleriaren bilakaera eta banaketa azaltzea, eta horiek garrantzitsuak diren biztanleria-piramideen, barra-grafikoaren eta garrantzitsuak diren zirkularren bidez.
23. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriaren ezaugarri nagusiak (biztanleria aktiboak, ez-aktiboak, biztanleria-dentsitatea...) deskribatzea eta alderatzea.
24. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriaren sektore ekonomiko bakoitzean duten banaketa aztertzea eta alderatzea, eta haien arteko antzekotasunak eta aldeak azaltzea.
25. Euskal Herriko eta Espainiako migrazio-mugimenduak eta haien ondorioak azaltzea.
26. Lehengaien eta produktu landuen arteko aldeak azaltzea, eta azken horiek lortzeko egiten diren jarduerak deskribatzea.
27. Sektore ekonomikoaren jarduerak identifikatzea, sektoreen ezaugarriak deskribatzea, eta Euskal Herriko, Espainiako eta Europako jardura ekonomiko nagusiak ezagutzea.
28. Publizitatearen funtzionamendua eta teknikak deskribatzea, eta publizitate hezitzailea eta publizitate kontsumista bereiztea.
29. Diruaren balioa eta erabilera ezagutzea, aurreztu eta arduraz kontsumitu behar dela jakitea, eta nahitaez egin beharreko gastuak eta premiazko ez direnak bereiztea.
30. Ekintzaile-sena izateak zer onura dakartzan jakitea.
31. Enpresen funtsezko ezaugarriak azaltzea, enpresek izan ditzaketen jarduerak eta antolaketa moduak zehaztea, eta enpresa motak bereiztea.
32. Zirkulazio-arauak jakitea eta betetzea, eta bide-segurtasunaren alderdi guztiak sustatzea.
33. Aro historikoen ezaugarri nagusiak eta historiaren bidea aldatzea ekarri duten zenbait gertaera azaltzea, eta iturri historikoak erabiltzea eduki historikoa duten laburpenak eta txostenak egiteko, ondorioak ateratzeko eta bestelako lanak egiteko.
34. Segidaren, iraupenaren eta aldiberekotasunaren nozioak erabiltzea zenbait gertaera historiko eta beste gertaera garrantzitsu batzuk denboran antolatzeko.
35. Denboran eta espazioan identifikatzea eta kokatzea Euskal Herriko eta Espainiako historiako prozesuak eta gertaera historiko nagusiak, haien bilakaeraren ikuspegi orokorra izateko.
36. Jakin-mina izatea iraganen gizakia nola bizi zen jakiteko, Euskal Herriko eta Espainiako aztarna arkeologikoen historia ezagutu eta aztertzearen garrantzia aintzat hartzea, eta horiek guztiak zaindu beharreko eta pertsona orori helarazi beharreko kultura-ondareak direnaren jakitun izatea.

37. Euskal Herriko eta Espainiako gizarteek iraganean (Historiaurrean, Erdi Aroan, aurkikuntzen garaian, industria-garapenaren garaian eta XX. mendean) izan duten bizimoduaren ezaugarri nagusiak ezagutzea eta gertaera garrantzitsuak denbora-lerroetan kokatzea.
38. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako museoek eta leku eta monumentu historikoek zer garrantzi duten jakitea, irakasteko eta ikasteko espazioak diren aldetik, ingurumena eta kultura errespetatzea eta kultura-ondarea balioestea.

LEHEN HEZKUNTZAKO 1. ZIKLOA

1. MULTZOA. Eduki komunak

1. Aldez aurretik mugatutako gertaera edo fenomenoei buruzko informazio garrantzitsua eta zehatza lortzea, eta horretarako hainbat iturri erabiltzea, zuzenekoak zein zeharkakoak.
 - Egoera jakin batean, informazio zehatza eta garrantzitsua bilatu, hautatu eta antolatzen du, irakasleen laguntzarekin.
 - Txosten bat egiten du eta emaitzak jakinarazten ditu hainbat euskarri erabilita: ahoz, idatziz, euskarri digitalean eta abar.
2. Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiltzea Gizarte Zientziei buruzko informazioa lortzeko eta edukiak ikasi eta adierazteko.
 - Irakaslearen laguntzarekin, informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiltzen ditu arloari buruzko oinarrizko informazioa bilatu, aztertu eta antolatzeko.
 - Informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiltzen ditu (Internet, blogak, bideoak, aurkezpenak eta abar) lanak ikasgelan landutako gaietarako oinarrizko terminologiarekin landu, jakinarazi eta partekatzeko.
3. Erantzukizuna, ahaleginerako gaitasuna, ikasteko jarraitutasuna eta ikasteko prozesuari berari buruzko hausnarketa garatzea.
 - Agindutako zereginak gogo handiz, jarraitutasunez eta arduraz egiten ditu, eta lanak txukun, argi eta garbi aurkezten ditu.
 - Ahozko zein idatzizko produkzioetan, landutako gaietarako terminologia egokia zehaztasunez erabiltzen saiatzen da.
 - Ikasteko prozesuan dituen zailtasunak detektatzen ditu, eta gai da laguntza eskatzeko.
4. Informazio geografiko, historiko edo sozialak bilatu, hautatu eta antolatzea dakarten lan eta aurkezpen indibidualak eta taldekoak egitea.
 - Gizarte Zientzien oinarrizko kontzeptuak ulertzen ditu testu eta bestelako iturri geografiko, historiko eta sozialak bilatu, hautatu eta kontsultatzearen bidez.
 - Lortutako informazioa proposatutako gaiari buruzko lanak eta aurkezpenak bakarka edo taldean egiteko antolatzen du.
 - Arloarekin zerikusia duten eta landutako oinarrizko kontzeptuak ulertu direla erakusten duten edukiak argi eta txukun azaltzen ditu, ahoz eta idatziz.
5. Talde-lana balioestea, lankidetzeta eta parte-hartze arduratsuko jarrerak agertzea, eta elkarrizketa eta eztabaidetan gainerakoek idea eta ekarpenekiko desadostasunak errespetuz eta tolerantziarekin onartzea.
 - Talde-lanetan bere erantzukizun indibiduala onartzen eta bere gain hartzen du, eta gatazkak era baketsuan konpontzeko trebetasunak agertzen ditu.
 - Portaera konstruktiboa eta solidarioa agertzen du, taldeko erabakiak hartzean aktiboki parte hartzen du, eta iritziak eta ideiak asertibitatez adierazten ditu.
 - Iritzi, ekarpen eta ideia guztiak errespetatzen ditu.
6. Giza taldeen aniztasuna errespetatzea, eta talde guztien arteko bizikidetzeta baketsu eta tolerantzia duen garrantzia balioestea, balio demokratikoak eta giza eskubideak aintzat hartuta.

- Beste giza talde batzuen ohiturak eta bizimoduak ezagutzeko interesa eta haiek errespetatzeko jarrera agertzen du.
 - Pertsonen arteko bizikidetzaren baketsuaren garrantzia balioesten du, balio demokratikoetan eta giza eskubideetan oinarrituta eta jatorria, arraza, sexua eta abar edozein izanik ere.
 - Sentsibilitate-jarrerak agertzen ditu beste pertsona batzuen bazterkeria- eta diskriminazio-egoeren aurrean.
 - Bizitza sozialean eraginkortasunez eta konstruktiboki parte hartzen du, eta gatazkak konpontzen laguntzen duten estrategiak aplikatzen ditu.
 - Bizikidetzaren hobetzeko ekarriak erabiltzen du, bere ideiak era konstruktiboan azaltzen ditu, eta ikaskideen ekarpenak errespetatzen ditu, guztion artean adostasuna lortzeko.
7. Sormena eta ekintzaile-sena lantzea, eta informazioa eta ideiak baliatzeko eta hainbat egoeratan ondorio berritzaileak aurkezteko gaitasunak eta konpetentziak handiagotzea.
- Hainbat egoeratan aktibo izatera eta parte hartzera bultzatzen duten bere buruarenganako konfiantza, ekimen pertsonala, jakin-mina, interesa eta sormena agertzen ditu ikaskuntzan.
 - Ekintzak eta zereginak planifikatu eta egiteko autonomia du, eta gai da erabaki pertsonalak hartzeko.
8. Bakarka, taldean eta elkarlanean lan egitea, norberaren eta ikaskideen segurtasunaren zaintza kontuan hartzea, eta materialak behar bezala erabiltzea.
- Elkarlanean parte hartzen du talde-lanean.
 - Norberaren eta ikaskideen segurtasuna eta eskolako material eta instalazioen erabilera egokia zaintzen laguntzen duten arauak eta portaerak bere gain hartu eta agertzen ditu.

2. MULTZOA. Gure mundua eta haren kontserbazioa

9. Eguzki-sistemako astroak, Lurraren eta Ilargiaren kokapena, translazio- eta biraketa-higidurak eta haien ondorioak identifikatzea.
- Eguzki-sistema osatzen duten astro motak bereizten ditu.
 - Planetak eguzkiarekiko hurbiltasuna edo urruntasuna kontuan hartuta identifikatzen eta ordenatzen ditu, eta irudikapen grafiko batean izendatzen ditu.
 - Ilargiaren translazioa deskribatzen du, eta haren faseak ezagutzen eta grafikoki irudikatzen ditu.
 - Lurraren biraketa-higidura eta hark egunaren eta gauaren segidan dituen ondorioak identifikatu eta deskribatzen ditu.
 - Lurraren translazio-higidura identifikatu eta deskribatzen du, eta urtaroekin lotzen du.
10. Irudikapen grafiko batean Lurraren kanpoko geruzak identifikatzea.
- Lurraren geruza nagusiak identifikatu eta izendatzen ditu.
 - Lurra grafikoki irudikatzen du, eta lurra, ura eta atmosfera bereizten ditu.
11. Puntu kardinalak identifikatzea eta ezagutzea, orientazio-ohiturak eta oinarrizko espazio-nozioak garatzea eta Lurra irudikatzeko moduak azaltzea.
- Lur-globo, mapa eta planisferioetan puntu kardinalak, poloak, ekuatorea, ipar-hemisferioa eta hego-hemisferioa identifikatzea.
 - Eguzkiaren ibilbidea deskribatzen du eta orientatzeko oinarrizko estrategiak lantzen ditu.

- Iparrorratza eta GPSa lurraren gainazalean kokapena finkatzeko eta orientatzeko tresna gisa identifikatzen ditu.
12. Planoaren, maparen eta haiek biltzen dituzten elementuen oinarriko ideia eskuratzea, orientatzeko duten garrantzia balioestea eta "kartografia" kontzeptua eta kartografiak adierazten duena azaltzea.
- Kartografia zer den eta zer adierazten duen era sinplean azaltzea, eta jakintza zientifikorako funtsezko tresna gisa duen garrantzia balioestea.
 - Mapa eta plano sinpleak interpretatu eta lantzen ditu, eta haietan agertzen diren legendak eta zeinu konbentzionalak eta irudikatzen dituzten objektu errealak identifikatzen ditu.
13. Atmosfera identifikatzea, haren ezaugarri nagusiak eta egitura azaltzea, eta Planetako bizitza babesteko betetzen duen funtsezko funtzioa balioestea.
- Atmosfera definitzen du, eta haren ezaugarri nagusiak eta egitura identifikatu eta azaltzen ditu.
 - Atmosferak Lurra babesten duela ulertzen eta balioesten du, eta kutsadura atmosferiko mota nagusiei buruzko ikerketa sinple bat egiten du.
14. Klimaren eta eguraldiaren arteko desberdintasuna eta horiek neurtzeko erabiltzen diren tresnak azaltzea.
- Eguraldiaren eta klimaren arteko desberdintasuna zein den azaltzen du, eta haiei lotutako fenomenoak adierazten ditu.
 - Datu atmosferikoak biltzeko erabiltzen diren tresna meteorologiko batzuen irudia identifikatzen du, ematen duten informazioaren arabera sailkatzen ditu (plubiometroa, anemometroa, barometroa, haize-orratza eta abar) eta erabilerak jakin batekin lotzen ditu.
15. Urak naturan izaten dituen formak eta egoerak azaltzea, eta urak bizitzarako duen garrantziari buruzko gogoeta egitea.
- Urak naturan izaten dituen egoerak identifikatzen eta deskribatzen ditu.
 - Beroa eta hotza uraren egoera-aldaketan kausa gisa identifikatzen ditu, eta uraren egoera aldatzen duten egoera natural eta artifizialak deskribatzen ditu.
 - Urak paisaian duen eragina eta gizakiarentzat duen garrantzia azaltzen du era gidatuan, eta uraren erabilerak adierazten ditu.
 - Ura era egoki eta arduratsuan eta ingurumena errespetatuz kontsumitzeko beharra balioesten du.
16. Paisaia zer den azaltzea, paisaia osatzen duten elementu nagusiak identifikatzea eta paisaia babestu, zaindu eta errespetatzeak etorkizuneko belaunaldientzat duen garrantzia balioestea.
- Paisaia definitzen du, ikasleak bizi diren herriko eta eskualdeko paisaiak identifikatzen ditu eta paisaia osatzen duten elementuak eta haren ezaugarri nagusiak deskribatzen ditu.
 - Paisaia mota desberdinak identifikatzen eta bereizten ditu, eta arrazoi naturalen zein gizakien ekintzaren ondorioz izaten dituzten aldaketak adierazten ditu.
 - Paisaiek dituzten arrisku eta mehatxu nagusiez jabetzen da, eta horiei aurrea hartzeko ekintzak egiten ditu.
17. Euskal Herriko erliebearen eta sare hidrografikoaren elementu nagusiak identifikatzea eta mapa batean edo beste baliabide interaktibo batzuetan non dauden adieraztea.

- Mapa batean, Euskal Herriko erliebearen elementu nagusiak non dauden adierazten du.
 - Mapa batean, Euskal Herriko ibaiak non dauden adierazten du, eta haien garrantzia balioesten du.
 - Ibai baten tarteak grafikoki irudikatzen ditu.
18. Gizakiak eguneroko bizitzan naturako baliabideak erabiltzen dituela eta horretarako Euskal Herriko paisaia eta erliebea eraldatzen dituela eta bere premietara egokitzen dituela jakitea eta balioestea.
- Paisaia ideal baten ezaugarri batzuk adierazten ditu, eta bere herrian, eskualdean edo Euskal Herrian giza ekintzak eraldatu duen paisaiaren ezaugarriekin alderatzen ditu.
 - Herriko, eskualdeko eta Euskal Herriko paisaia osatzen duten elementu eraldatu nagusiak identifikatu eta deskribatzen ditu (erliebea, urak, klima, biztanle-taldekatzeko, komunikazio-bide nagusiak eta abar), eta gizakiak egindako eraldaketak balioesten ditu.
 - Baliabide naturalen erabilera arrazionala kritikoki balioesten du, eta ingurumenaren kontserbazio eta berreskuratzearikiko sentsibilitatea agertzen du.

3. MULTZOA. Gizartean bizitzea

19. Udalerria deskribatzea, ingurune hurbileko (auzo, herri edo udalerriko) gizarte-antolamendua ulertzea, eta udalen oinarrizko egitura ezagutzea: udal-zerbitzuak, haien antolamendua eta osatzen dituzten pertsonen funtzioak.
- Udalerria definitzen du eta bertako ohiturak, bizimodua eta gizarte-antolamendua deskribatzen ditu.
 - Udalaren egitura, funtzioak eta betetzen dituen zereginak oinarrizko moduan ezagutzen eta deskribatzen ditu.
 - Erakundeek herritarrentzat egiten dituzten funtzio eta zerbitzuak balioesten ditu.
 - Auzoko eta herriko elementuak zaintzeko (denek erabiltzeko eta gozatzeko aukera izan dezaten) jarrerak agertzen ditu.
20. Inguruneko kultura-adierazpen herrikoiak eta eraikinik esanguratsuenak identifikatzea eta denboran izan duten bilakaera ezagutzea.
- Herriko monumentu nagusiak ezagutzen eta deskribatzen ditu, eta horiekiko errespetu-jarrerak agertzen ditu.
 - Herriko eraikin, artelan edo kultura-adierazpen esanguratsu batzuk ikertzen ditu, horretarako hainbat iturri kontsultatzen ditu, eta haien ezaugarri bereizgarriak eta denborak haietan eragindako aldaketak ikuspegi kritikoan oinarrituz ezagutzen ditu.
21. Bere burua herriko, probintziako, autonomia-erkidegoko eta herrialdeko biztanletzat eta Europako herritartzat hartzea, eta lurralde-errealitate bakoitza lurralde mugakideak kontuan hartuta kokatzea.
- Mapa eta grafiko bidez, aldi berean espazio geografiko desberdin batzuetakoa dela irudikatzen du: herrikoa, eskualdekoa eta Euskal Autonomia Erkidegokoa.
 - Euskal Autonomia Erkidegoko oinarrizko banaketa politiko-administratiboa deskribatzen du, eta zer autonomia-erkidegorekin egiten duen muga adierazten du.
 - Europako mapa batean Espainia non dagoen zehazten du, eta Espainia zer herrialderekin egiten duen muga adierazten du.

22. Kontzeptu demografiko nagusiak ulertzea: emigrazioa, immigrazioa eta horiek eragiten dituzten arrazoiak.
- "Emigrazio" eta "immigrazio" kontzeptuak ulertzen ditu, eta horiek eragiten dituzten arrazoiak eta integratzeko era desberdinak aztertzen ditu.
 - Bere erkidegoa osatzen duten pertsona guztien ohitura eta bizimoduekiko errespetua balioetsi eta agertzen du.
23. Produktu naturalak eta landuak bereiztea, gizakiak haiek lortzeko egiten dituen jarduerak ezagutzea, eta jarduerak, ofizioak eta produktuak lotzea.
- Hainbat produktu landuren jatorriari buruzko ikerketak egiten ditu, jatorrizko produktu naturaletik (nekazaritza, abeltzaintza, arrantza edo meatzaritzako produktutik) egindako urratsak aztertzen ditu, eta hainbat iturri erabiltzen ditu: Internet, liburuak, aldizkariak eta abar.
 - Produktu naturalak lortzearekin lotutako lanbideak identifikatzen eta aipatzen ditu.
 - Artisautza eta industria bereizten ditu, hainbat mota aipatzen ditu, eta biek lantzen dituzten produktuekin eta produzitzeko moduarekin lotzen ditu.
24. Eguneroko bizitzako adibideetatik abiatuta pertsonak baliabide naturalei ematen dizkieten erabilera nagusietako batzuk identifikatzea, abantailak eta eragozpenak adieraztea eta ondasun edo zerbitzuren batek jatorritik kontsumitu edo erabili arte izan duen prozesua aztertzea.
- Produkzio, manipulazio, banaketa eta salmentaren inguruko prozesuei lotutako ekintzak sailkatzen ditu, eta, horretarako, antolatzaile grafikoak erabiltzen ditu.
 - Baliabide naturalak agor daitezkeela onartzen du, eta garapen jasangarria bermatzeko baliabide horiek zentzuz erabili behar direla balioesten du.
25. Publizitatearen helburua produktu jakin bat erostera gonbidatzea dela jakitea, eta komunikabideak eta masa-komunikabideak ezagutzea.
- Komunikabideak ezagutzen eta aipatzen ditu, eta komunikabideek iritzi eta kontsumo-ohituren sorreran duten eraginaz jabetzen da.
 - Publizitate-iragarkiak begirada kritikoarekin aztertzen ditu, eta iragarki horietan estereotipo sexista posibleak identifikatzen ditu.
 - Irudizko produktu baten publizitatea estereotipo sexista eta diskriminatzailek gabe egiteko iragarki bat lantzen du taldean, eta, horretarako, tresna digitalak edo bestelako tresnak erabiltzen ditu.
26. Dirua kontsumo arduratsuaren bidez erabiltzeko aukera eta aurreztearen garrantzia ezagutzea eta balioestea.
- Produktu beraren prezioak alderatzen ditu, eta merkeena eta garestiena identifikatzen ditu.
 - Diruaren erabilera arduratsua balioesten du, eta gastuak aurrekontu txiki batera moldatzen ditu.
27. Herrian edo Euskal Herrian zerbitzuen sektorean diharduen enpresaren bat identifikatzea, eta zer sektoretakoa den, zer produktu lantzen eta merkaturatzen duen, zer tamaina duen eta bertan zer pertsonak esku hartzen duten adieraztea.
- Inguruneko zerbitzuen sektoreko lanbideak aipatzen ditu, eta dagokien sektorearekin eta egiten duten jarduerarekin lotzen ditu.

- Produktu jakin bat manipulatu, banatu eta saltzeko prozesuak ikertzen ditu, haiei buruzko txosten txiki bat egiten du taldean, eta, horretarako, hainbat baliabide erabiltzen ditu: Internet, herriko langileei egindako elkarrizketak eta abar; halaber, dagokion sektorea, produktua, tamaina, erabilgarritasuna eta oinarrizko beste ezaugarri batzuk deskribatzen ditu.

28. Oinarrizko arauak betetzea oinez dabilen pertsona eta garraio bideen eta beste zerbitzu batzuen erabiltzaile den aldetik, eta zirkulazioaren gaineko kontzientzia-ohiturak hartzea.

- Trafiko-seinalerik ohikoenak eta oinarrizko zirkulazio-arauak ezagutu eta errespetatzen ditu oinezko eta bizikletaren eta beste garraio bide batzuen erabiltzaile gisa, eta haiek ez betetzearen ondorioez jabetzen da.
- Garraio bide publikoen erabilera balioesten eta errespetatzen du.

4. MULTZOA. Denboraren arrastoa

29. Oinarrizko denbora-nozioak eta denbora-unitateak (iragana, oraina eta etorkizuna) erabiltzea, norberaren, familiaren eta herriaren historian aldaketak eragin dituzten gertaerak denboran kokatzea eta haien ezaugarriak garrantzitsuenak azaltzea.

- Denbora historikoaren oinarrizko nozioak sailkatzen ditu: oraina-iragana-etorkizuna, aurreko-ondorengo, iraupena eta aldiberekotasuna (aurretik, ondoren, aldi berean, bitartean eta abar).
- "Orain", "iragan" eta "etorkizun" kontzeptuak ulertzen dituela erakusten du, eta ahoz zein idatziz erabiltzen ditu.
- "Historiaren adinaren" ideia identifikatzen du, eta Historiako aroei data jartzen die eta hasiera eta amaiera ematen dieten gertaerekin lotzen ditu.
- Bizi den herriko edota bere historia pertsonaleko edo familiaren historiako irudiak edo beste elementu batzuk kronologikoki deskribatzen eta antolatzen ditu, eta, horretarako, informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiltzen ditu.

30. Denbora historikoa neurtzeko unitateak identifikatzea (urtea, hamarkada, mendea eta milurtekoa), gertaera historikoak denboran kokatzen eta antolatzen hasteko.

- Denbora neurtzeko unitateak ezagutzen eta behar bezala erabiltzen ditu: eguna, astea, hilabetea, urtea, hamarkada, mendea.
- Ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko iturriak erabiltzen ditu denboraren lerro baten bitartez norberaren eta familiaren historia hurbila eta herriko historia berregiteko.

31. Herri batean denboran gertatzen diren aldaketa sinpleak identifikatzea eta aldaketa horiek elikaduraren, jantzien, teknologiaren, arkitekturaren eta merkataritzaren bilakaerarekin lotzea.

- Jakin badaki aztarna arkeologiko, usadio, ohitura, jarduera eta tresna jakin batzuk garai historiko jakin bateko gizartearen berezko bizimoduaren adierazleak direla.
- Herriko eta Euskal Herriko historiaren hainbat alditan elikadura, jantzi, tresnetan, arkitekturan eta merkataritzan izandako aldaketen bilakaera alderatzen eta kontrastatzen du.

32. Euskal Herriko museoek eta leku eta monumentu historikoek irakasteko eta ikasteko gune gisa duten garrantzia balioestea, bertako ingurunea eta kultura errespetatzeko jarrera agertzea eta kultura-herentzia aintzat hartzea.

- Museoen eta monumentuen edota balio historiko, artistiko edo kulturaleko beste eraikin batzuen garrantzia balioesten du, eta horietarako bisitaldietan errespetu-jarrera agertzen du.
- Tokiko, Autonomia Erkidegoko, Estatuko eta Europako kultura-herentzia ezagutu, babestu eta zaindu beharreko aberastasun partekatu gisa estimatzen du.

33. Gertaera historiko garrantzitsuekin lotuta dagoen eguneroko bizitzako alderdiren baten bilakaera azaltzea eta iraupenaren, segidaren eta aldiberekotasunaren nozioak identifikatzea.
- Norberaren, familiaren eta herriaren historiatik abiatuta, hainbat teknika erabiltzen ditu iraganeko gertaerak denboran eta espazioan kokatzeko, eta iraupena, aldiberekotasuna eta gertaeren arteko loturak hautematen ditu.
 - Ikaslearen eta haren familiaren bizitzako gertaerei eta gertakari historiko esanguratsu batzuei lotutako lekuak aurkitzen ditu mapetan.
 - Herrian plazak, kaleak, monumentuak eta abar dituzten pertsonen alderdi biografiko esanguratsu batzuk ezagutzen ditu, kronologikoki kokatzen ditu, eta pertsona horiei ospea eman zieten gertaerak deskribatzen ditu.
 - Herrian ekarpen esanguratsuak egin arren, plaza, kale eta monumentuetan aipamenik egin gabeko pertsonen biografiak ikertzen ditu.
 - Gure arbasoen ohiturak eta bizimoduak eta herriko eta Euskal Herriko kultura-ondarea balioesten ditu, eta haiekiko errespetua agertzen du.

LEHEN HEZKUNTZAKO 2. ZIKLOA

1. MULTZOA: Eduki komunak

1. Banaka eta taldean, informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiliz, testu sozial, geografiko edo historikoak bilatu, aukeratu eta antolatzea dakarten lanak eta aurkezpenak egitea, eta talde baten barruan bakarka zein elkarlanean lan egiteko trebetasuna erakustea.
 - Arloarekin zerikusia duten eta ahozko eta/edo idatzizko testu errazak ulertu direla erakusten duten edukiak argi eta txukun azaltzen ditu ahoz.
 - Testu geografiko, sozial eta historikoak bilatu, hautatu eta antolatzea dakarten hainbat iturritatik (zuzenekoak, liburuak, komunikabideak, Internet eta abar) ateratako datuak planifikatu, jaso eta hautatzen ditu, banaka eta taldean.
 - Helburu jakin batekin jasotako informazioak antolatzen eta aztertzen ditu (laburpenak, inkestak, izaera geografiko eta historikokoak...), eta lortutako ondorioak metodorik egokienarekin (grafiko baten bidez, ahoz, idatziz, IKTak erabiliz eta abar), erarik komenigarriean (horma-irudia, laburpena, koadroa...), ahal bezain laster eta paper euskarrian edo euskarri digitalean jakinarazten ditu.
2. Erantzukizuna, ahaleginerako gaitasuna, ikasteko jarraitutasuna eta ikasteko prozesuari berari buruzko hausnarketa garatzea.
 - Arloarekin zerikusia duten eta ahozko eta/edo idatzizko testuak ulertu direla erakusten duten edukiak argi eta txukun azaltzen ditu ahoz.
 - Agindutako zereginak zorrotasun eta ahalegin handiz egiten ditu, eta lanak txukun, argi eta garbi aurkezten ditu, paper-euskarrian eta/edo euskarri digitalean.
 - Eskuratutako hiztegia zorrotz eta zehatz erabiltzen du lanak aztertutako gaietarako terminologia egokiarekin egiteko, jarraibide jakin batzuei jarraitzen die, eta ikasteko prozesuari buruzko hausnarketa egiten du ondoren.
3. Giza taldeak askotarikoak direla onartzea eta errespetatzea, lankidetzeta eta parte-hartze arduratsua lantzea, eta elkarriketetan eta eztabaidetan, gainerako pertsonen ideiak eta ekarpenak desberdinak direnean, errespetuz eta tolerantziaz onartzea haiek, balio demokratikoak eta guztiok onartutako giza eskubideak oinarri hartuta.
 - Bakarka eta taldean lanak egiteko estrategiak erabiltzen ditu, ikasgelan gatazkak era baketsuan konpontzeko trebetasunak agertzen ditu, taldeari bere oharrak eta ondorioak azaltzen dizkio ahoz zein idatziz, eta besteen ekarpenak onartzen ditu.
 - Taldeko jardueretan parte hartzen duenean portaera arduratsua, konstruktiboa eta solidarioa agertzen du, eta funtzionamendu demokratikoaren oinarrizko printzipioak errespetatzen ditu.
 - Giza taldeen arteko bizikidetzeta baketsuaren garrantzia balioesten du (ikasgelan, ikastetxean, familian), balio demokratikoak eta guztiok onartutako giza eskubideak oinarri hartuta.
 - Berarekin bizi diren giza taldeekiko errespetu-jarrerak agertzen ditu (eskolan, auzoan, udalerrian eta abar).
4. Gizarte-bizitzan eraginkortasunez eta modu konstruktiboan parte hartzea, eta lankidetzeta eta elkartasuna gatazkarik ez gertatzeko eta gatazkak konpontzeko bidea direla jakitea, balio demokratikoak errespetatuz.
 - Eraginkortasunez eta modu konstruktiboan parte hartzen du familia- eta eskola-bizitzan, eta gatazkak konpontzeko estrategiak garatzen ditu.
 - Gizartean eta hainbat inguruetan (eskolan, familian, auzoan eta abar) onartu ohi diren

- jokabide-kodeak eta usadioak egokienak eta erabilgarrienak era kritikoan identifikatzen eta erabiltzen ditu.
- Gatazka-desberdintasunak onartzeko mekanismo demokratikotzat hartzen du, bizikidetzaren hobetzeko aldaketa-faktore gisa erabiltzen du, eta elkarrizketa erabiltzen du taldeko erabakiak hartu behar diren egoeretan.
 - Egoera eta gatazken simulazioak egiten ditu ikastetxean, soluzio-bide posibleak aztertzen ditu, eta ikasitakoak hurbileko ingurunean bizi dituen gatazka errealak era positiboan konpontzeko erabiltzen ditu.
5. Sormenez eta ekintzaile-senaz jardutea, eta informazioa eta ideiak hobeto baliatzeko eta ondorio berritzaileak aurkezteko erabiltzea.
- Ikasgelako, familiako eta ikastetxeko zirkunstantzien aurrean aktibo izatera bultzatzen duten eta konfiantza pertsonala, zentzu kritikoa, ekimena, jakin-mina, interesa, sormena eta ekintzaile-sena agerian uzten duten jarrerak agertzen ditu.
 - Autonomia agertzen du ekintzak eta zereginak planifikatu eta egikaritzean, eta ekimenez jokatzeko erabakiak hartzen.
6. Planoak eta mapak egitea, interpretatzea eta erabiltzea, konbentziozko ikurrak eta eskala grafikoa kontuan izanda.
- Irudikapenen erabileraren helburua deskribatzen du.
 - Jakintza matematikoak egokiro erabiltzen ditu, eta espazioaren irudikapen grafikoa egiten eta interpretatzen ditu.
 - Irudikapen espazialek (argazkia, planoak, mapa eta abar) informazioa ateratzen du, xehetasunen interpretaziotik abiatuta.
 - Taldeari plano eta mapen inguruko oharra eta interpretazioak ahoz eta idatziz azaltzen ditu argi eta garbi, eta, horretarako, kasu bakoitzean egokiena den estrategia eta tresna teknologikoa erabiltzen du.

2. MULTZOA: Gure mundua eta haren kontserbazioa

7. Unibertsoa zer den eta nola sortu zen azaltzea, Lurra eta Ilargia eguzki-sisteman non kokatuta dauden adieraztea, eta haien ezaugarriak, higidura eta ondorioak azaltzea.
- Unibertsoa zer den eta nola sortu zen deskribatzen du, haren osagai nagusiak azaltzen ditu, eta galaxia, izarra, planeta, satelitea, asteroidea eta kometa identifikatzen ditu.
 - Lurraren translazio-higidura, biraketa-ardatza eta polo geografikoak definitzen eta irudikatzen ditu, eta urtaroak haien guztien efektu konbinatuarekin lotzen ditu.
 - Eguna eta gaua lurraren errotazioaren ondorio gisa eta denbora neurtzeko unitate gisa lotzen eta azaltzen ditu, eta hainbat iturri, baliabide eta euskarri informatiko erabiltzen ditu egindako lanaren berri emateko.
 - Eguzki-sistemaren ezaugarriak, osagaiak eta higidurak deskribatzen ditu, eguzkia eguzki-sistemaren erdian identifikatzen du, eta planetak hurbiltasunaren arabera ezagutzen ditu.
 - Hainbat iturri, baliabide eta euskarri erabiltzen ditu egindako lanaren berri emateko.
8. Lurra irudikatze moduak alderatzea, erkatzea, aztertzea eta azaltzea.
- Lurraren irudikapen motak alderatzen, erkatzen, aztertzen eta azaltzen ditu: planoak, mapak, planisferioak, sateliteen irudiak, mapa topografikoak eta lur-globoak.
 - Lurraren gainazala irudikatze moduen arteko desberdintasunak ezartzen ditu.

9. Planoak eta mapak zuzen interpretatzea, eta eskalak, konbentziozko ikurrak eta hizkuntza ikonikoa eta sinbolikoa egoki interpretatzea eta erabiltzea.
 - Mapa motak identifikatzen eta sailkatzen ditu (planisferioak barne), mapa bateko eskala zer den zehazten du, eta mapan ager daitezkeen ikur konbentzionalak erabiltzen eta interpretatzen ditu.
 - Badaki ozeanoak, itsasoak, kontinenteak eta klima-eremu handiak munduko mapan, hainbat eskalatan eta lur-globoan kokatzen.
 - Paraleloak, meridioak eta koordenatu geografikoak identifikatzen eta erabiltzen ditu.
10. Fenomeno meteorologikoak atmosferan gertatzen direla jakitea, eta atmosfera babestearen garrantzia eta atmosfera ez zaintzearen ondorioak ezagutzea.
 - Fenomeno atmosferikoak identifikatzen ditu, haien izena esaten du, eta hodeiak eta prezipitazioak eragiten dituzten kausak deskribatzen ditu.
 - Atmosfera, baliabide naturalak eta energia zaintzearen garrantzia eta ez zaintzearen ondorioak arrazoitzen eta azaltzen ditu.
11. Klima zer elementuk eragiten duten jakitea, klima eta eguraldia bereiztea, eta Euskal Herriko eta Espainiako eguraldiaren mapak interpretatzea.
 - Klima definitzen du, klimaren elementuen izena esaten du, eta klima eragiten duten faktoreak identifikatzen ditu.
 - Eguraldiaren eta klimaren arteko desberdintasuna zein den azaltzen du.
 - Datu atmosferikoak biltzeko erabiltzen diren neurketa-aparatuak identifikatzen ditu, eta ematen duten informazioaren arabera sailkatzen ditu.
 - Euskal Herriko eta Espainiako mapa meteorologiko sinpleak interpretatzen ditu, eta haien elementu nagusiak bereizten ditu.
12. Litosfera zer den jakitea, zenbait harri mota eta haien osaera ezagutzea, eta mineral batzuk eta haien propietateetako batzuk bereiztea.
 - Harrien osaera behatu, identifikatu eta azaltzen du, eta harri mota batzuen izena esaten du.
 - Harrien eta mineralen arteko desberdintasunak identifikatzen eta azaltzen ditu, haien erabilerak eta erabilgarritasunak deskribatzen ditu, eta mineral batzuk propietateen arabera sailkatzen ditu.
13. Munduko eremu klimatikoak eta Euskal Herriko eta Espainiako klimak ezagutzea, eta haien oinarriko ezaugarri batzuk adieraztea eta aztertzea.
 - Eremu klimatiko bat zer den azaltzen du, planetako hiru eremu klimatikoen izena esaten du, eta haien ezaugarri nagusiak deskribatzen ditu.
 - Mapa batean Euskal Herriko eta Espainiako klima motak eta bakoitzak eraginpean hartzen dituen eremuak deskribatzen eta adierazten ditu, Espainiako hainbat lurraldetako klimogramak interpretatzen eta aztertzen ditu, eta dagokien klimarekin lotzen ditu.
14. Hidrosfera zer den azaltzea, ur-masak eta ur-ibilbideak identifikatzea eta haien izena jakitea, azaleko urak eta lurpeko urak bereiztea, Euskal Herriko, Espainiako eta Europako arro eta isurialde hidrografikoak ezagutzea, uraren zikloa deskribatzea, eta arduraz kontsumitu behar dela jakitea.
 - Hidrosfera definitzen du, ur-masak eta ur-ibilbideak identifikatzen eta adierazten ditu, eta lur azpiko urak nola sortzen diren, nola azaleratzen diren eta horietara nola irits daitekeen

azaltzen du.

- Uraren zikloaren faseak ordenan deskribatzen ditu.
- Euskal Herriko, Espainiako eta Europako arro eta isurialde hidrografikoak bereizten ditu mapa batean.
- Ibai bateko tarteak eta bakoitzaren ezaugarriak identifikatzen eta adierazten ditu.

15. Lurra irudikatzeko dauden moduak alderatzea, erkatzea, aztertzea eta azaltzea, Euskal Herriko eta Espainiako erliebearen ezaugarriak eta sare hidrografikoak deskribatzea, haiek mapa batean edo bestelako baliabide interaktiboren batean kokatzea eta adieraztea, eta gizakiaren jardura batzuek ingurumenean duten eragina azaltzea.

- Lurraren irudikapen motak alderatzen, erkatzen, aztertzen eta azaltzen ditu: planoak, mapak, planisferioak, bideoak, sateliteen irudiak, mapa topografikoak eta lur-globoak.
- Euskal Herriko eta Espainiako erliebe-unitate nagusiak eta isurialde hidrografikoak non dauden adierazten eta azaltzen du mapa batean.
- Espainiako itsasoak, ozeanoak, ibai handiak, haien ibaiadarrak eta Euskal Herriko ibaiak non dauden adierazten du mapa batean.

16. Europako erliebe-unitate nagusiak, Europako klimak eta sare hidrografikoa adieraztea, eta mapa batean kokatzea.

- Europako erliebe-unitate nagusiak, kostaldeko erliebea, isurialde hidrografikoak eta klimak kokatzen ditu mapa batean, eta ezaugarriak azaltzen ditu.
- Europako klimak sailkatzen ditu, eta Europako klimei lotutako landaredia deskribatzen du.
- Europako eta Espainiako ibaien ezaugarriak deskribatzen ditu, eta haien arteko alderaketa egiten du.

17. Gizakiak natura-ingurunean duen portaeraren eragina azaltzea, baliabide naturalak irauteko moduan erabili behar direla adieraztea, eta gizarteek lurralde-garapen jasangarria bultzatzeko ezinbestekoan bete behar dituzten neurri batzuk proposatzea eta haien eragin onuragarria azaltzea.

- Baliabide naturalen erabilera jasangarria eta kontsumo ez-jasangarria bereizten ditu, eta gizakiaren ekintzak ingurune naturalaren kontserbazioan eta eraldaketan duen eragina deskribatzen eta aztertzen du.
- Deforestazioa, gehiegizko ustiapena eta kutsadura bereizten ditu, ingurune naturala narriatzen duten giza ekintza gisa identifikatzen ditu, eta ingurune naturala kontserbatu eta babesteko eta hondamendi naturalak prebenitu eta txikiagotzeko neurriak proposatzen eta hartzen ditu.
- Euskal Herriko espazio babestu nagusiak eta Espainiako parke nazionalak kokatzen ditu mapa batean.
- Etxeko hondakin motak bereizten ditu, badaki non utzi behar diren,
- zaborra birziklatzeko dauden edukiontzi motak identifikatzen ditu, eta materialen birziklatzea eta berrerabilera balioesten ditu.

3. MULTZOA: Gizartean bizi

18. Konstituzioak Estatu espainiarraren funtzionamendurako duen garrantzia azaltzea, eta Konstituzioan zer eskubide, betebeharrak eta askatasun jasotzen diren adieraztea.

- Konstituzioan ezarritako printzipio demokratikorik garrantzitsuenak identifikatzen, errespetatzen eta balioesten ditu, eta Konstituzioak Estatu espainolaren funtzionamendurako

duen garrantzia azaltzen du.

- Taldeen bizikidetzara-arauek identifikatzen eta errespetatzen ditu, eta pertsonen oinarrizko eskubide eta betebeharrak errespetatzen ditu.
19. Estatu espainiarreko lurralde-antolamendua eta erakunde politikoak deskribatzea eta udaleko, probintziako eta autonomia-erkidegoko administrazioak eta haien administrazio-eskumenak bereiztea.
- Espainiako lurralde-antolamendua azaltzen du, oinarrizko gobernu-egituren izena esaten du, eta Espainia osatzen duten erkidegoak, hiri autonomoak, probintziak eta lurralde historikoak kokatzen ditu mapa politikoetan.
 - Euskal Autonomia Erkidegoko eta Estatu espainiarreko erakunde nagusiak identifikatzen ditu eta haien funtzioak eta antolamendua deskribatzen du.
 - Administrazioen arteko erlazio hierarkikoa deskribatzen du: udalerrria, lurralde historikoak, Euskal Autonomia Erkidegoa, Estatu...
20. Estatu espainiarreko kultura-, gizarte-, politika- eta hizkuntza-aniztasuna aintzat hartzea, lurralde eta erkidego bakoitzeko desberdintasunak errespetatzea, eta Euskal Herriko kultura-adierazpen herrikoiak identifikatzea.
- Estatu espainiarreko errealitatek abiatuta, lurralde bateko eta, bereziki, Euskal Herriko kultura-, gizarte-, politika- eta hizkuntza-aniztasuna kultura-aberastasunaren iturri gisa balioesten du.
 - Estatu espainola osatzen duten autonomia-erkidegoetako kultura-, gizarte-, politika- eta hizkuntza-ezaugarriak bereizgarrienak ezagutzeko interesa agertzen du.
21. Europar Batasunak zer egitura eta helburu dituen jakitea, eta EBko kide izateak dakartzan abantaila batzuk adieraztea.
- Europar Batasuna zer den eta haren helburu politikoak eta ekonomikoak zein diren azaltzen du, eta herrialde kideak eta bertako hiriburuak kokatzen ditu mapa batean.
 - Europar Batasuneko erakunde nagusiak eta gobernu-organoak identifikatzen ditu, sinboloak ezagutzen ditu, eta merkatu bakarra eta eurogunea zertan dautzan azaltzen du.
22. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriaren ezaugarri nagusiak ezagutzea eta ezaugarri horiek faktore geografiko, sozial, ekonomiko edo kulturekin duten lotura jakitea, biztanleriaren bilakaera eta banaketa azaltzea, eta horiek grafikoki adieraztea biztanleria-piramideen, barra-grafikoen eta grafiko zirkularren bidez.
- Demografia definitzen du, kontzeptu demografiko nagusiak ulertzen ditu, eta biztanleriari buruzko datuetan oinarrituta kalkulatzen ditu: jaiotza-tasa, heriotza-tasa, emigrazioa eta immigrazioa.
 - Biztanleria-piramide bat eta biztanleria aztertzeo erabilitako beste grafiko batzuk interpretatzen eta lantzen ditu.
23. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriaren ezaugarri nagusiak (biztanleria aktiboa, ez-aktiboa, biztanleria-dentsitatea...) deskribatzea eta alderatzea.
- Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriak izan duen bilakaeraren prozesua azaltzen du, eta zenbait faktorek (hala nola bizi-itxaropenak edo jaiotza-tasak) bilakaera horretan izan duten eragina deskribatzen du.
 - Espainiako eta Europako biztanleriaren banaketa baldintzatzen duten faktoreak deskribatzen ditu.

- Euskal Herriko eta Espainiako biztanlegunerik handienak eta biztanleria-dentsitate handieneko eremuak kokatzen ditu mapa batean.
24. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriek sektore ekonomiko bakoitzean duten banaketa aztertzea eta alderatzea, eta haien arteko antzekotasunak eta aldeak azaltzea.
- Euskal Herriko, Espainiako eta Europako biztanleriak sektore ekonomikoen arabera duen banaketari buruzko grafiko motak aztertzen eta interpretatzen ditu.
 - Euskal Herriko, Espainiako eta Europako sektore ekonomiko bakoitzean biztanleria nola banatuta dagoen eta sexuen arabera lan-baldintzak nola bereizten diren azaltzen du.
25. Euskal Herriko eta Espainiako migrazio-mugimenduak eta haien ondorioak azaltzea.
- Landa-exodoa, Europarako emigrazioa eta Euskal Herrira eta Estatura iritsi diren etorkinen etorrera azaltzen ditu.
 - Biztanleriaren egungo arazo nagusiak identifikatzen eta deskribatzen ditu: gainpopulazioa, zahartzea, immigrazioa eta abar.
26. Lehengaien eta produktu landuen arteko aldeak azaltzea, eta azken horiek lortzeko egiten diren jarduerak deskribatzea.
- Lehengaiak eta produktu landuak identifikatzen eta definitzen ditu, eta lortzeko egiten diren jarduerekin lotzen ditu.
 - Produktu bat lortzeko prozesua saltzen den arte deskribatzen du ordenan, eta produktuari dagokion sektorea identifikatzen du.
27. Sektore ekonomikoen jarduerak ezagutzea, sektoreen ezaugarriak deskribatzea, eta Euskal Herriko, Espainiako eta Europako jardura ekonomiko nagusiak ezagutzea.
- Euskal Herriko, Espainiako eta Europako lehen, bigarren eta hirugarren sektoreen jarduerarik garrantzitsuenak azaltzen ditu.
 - Espainiako jardura ekonomiko nagusiak azaltzen ditu, produkzio-sektoreak eta ingurune naturalaren ezaugarriak kontuan hartuta.
 - Europako industria nagusiak eta fabrikatzen dituzten produktuak identifikatzen ditu, eta zein herrialdetan kokatuta dauden zehazten du.
28. Publizitatearen funtzionamendua eta teknikak deskribatzea, eta publizitate hezitzailea eta publizitate kontsumista bereiztea.
- Publizitatearen funtzioa espiritu kritikoarekin balioesten du, publizitate-teknikarik ohikoenak azaltzen ditu, adibide zehatzak aztertzen ditu eta estereotipo sexistak posibleak identifikatzen ditu adibide horietan.
 - Publizitate-irudien edo publizitate-iragarkien inguruko iruzkinak egiten ditu, eta badaki zer alde dagoen produktuen errealitatearen eta horiek iragartzeko moduaren artean.
 - Irudizko produktu baten publizitatea egiteko iragarki bat lantzen du taldean, eta, horretarako, estereotipo sexistak eta diskriminatzaileak saihesten ditu eta tresna digitalak edo beste mota batekoak erabiltzen ditu.
29. Diruaren balioa eta erabilerak ezagutzea, aurreztu eta arduraz kontsumitu behar dela jakitea, eta nahitaez egin beharreko gastu finkoak eta premiazko ez direnak bereiztea.
- Gastu motak bereizten ditu, eta bere aurrekontua gastu mota bakoitzera egokitzen du.
 - Etorkizuneko gastuetarako aurrezpena planifikatzen du, eta, horretarako, aurrekontu

pertsonal txiki bat egiten du, diru-kopuru batekin eta proposatutako fikziozko hainbat gasturekin.

- Erosteko dauden estrategiak ikertzen ditu, prezioak alderatzen ditu eta informazioa biltzen du.

30. Ekintzaile-sena izateak zer onura dakartzan jakitea.

- Inguruko lantegien martxan pertsona ekintzaileek duten eragina balioesten du.
- Ekintzailetza-ereduak proposatzen ditu, eta, horretarako, gizarte-premia hurbilak hartzen ditu erreferentzia gisa.

31. Enpresen funtsezko ezaugarriak azaltzea, enpresek izan ditzaketen jarduerak eta antolaketa moduak zehaztea, eta enpresa motak bereiztea.

- Enpresa motak identifikatzen ditu, tamainaren eta egiten dituzten jarduerari dagokien sektore ekonomikoaren arabera.
- Enpresak antolatzeko hainbat modu deskribatzen ditu.

32. Zirkulazio-arauak jakitea eta betetzea, eta bide-segurtasunaren alderdi guztiak sustatzea.

- Oinarrizko zirkulazio-arauak eta horiek ez ezagutzearen edo ez betetzearen ondorioak azaltzen ditu.
- Trafiko-seinale batzuen esanahia ezagutzen du, badaki zein garrantzitsua den horiek errespetatzea, eta oinezko nahiz garraio-bideen erabiltzaile gisa erabiltzen ditu (gerrikoa lotzea, gidaria ez molestatzeko, eta beste batzuk).

4. MULTZOA: Denboraren arrastoa

33. Aro historikoen ezaugarri nagusiak eta historiaren bidea aldatzea ekarri duten zenbait gertaera azaltzea, eta iturri historikoak erabiltzea eduki historikoa duten laburpenak eta txostenak egiteko, ondorioak ateratzeko eta bestelako lanak egiteko.

- "Historiaurre" eta "historia" kontzeptuak definitzen eta erlazionatzen ditu, historiako aroaren ideia ezagutzen du, historiako aroei data jartzen die haien hasiera eta amaiera eragin zuten gertaerei lotuta, eta aro bakoitzari lotutako iturri bereizgarri batzuk aipatzen ditu.
- Idazketak, nekazaritzak eta abeltzaintzak Historian gizarteak sakonean aldatu zituzten aurkikuntza gisa duten garrantzia azaltzen eta balioesten du.

34. Segidaren, iraupenaren eta aldiberekotasunaren nozioak erabiltzea zenbait gertaera historiko eta beste gertaera garrantzitsu batzuk denboran antolatzeko.

- Badaki mendea denbora historikoa neurtzeko unitate bat dela, eta gertaera batzuk K.a. eta K.o. kokatzen ditu.
- Iraganeko gertaerak denboran eta espazioan kokatzeko hainbat teknika erabiltzen ditu, eta, grafikoan eta/edo eskemen bidez, iraupena, aldiberekotasuna eta gertaeren arteko erlazioak hautematen ditu.
- Etapa historiko bakoitzeko gertaerarik esanguratsuenen friso historikoa egiten du.
- Denboran eta espazioan identifikatzea eta kokatzea Euskal Herriko eta Espainiako historiako prozesu eta gertaera historiko nagusiak, haien bilakaeraren ikuspegi orokorra izateko.
- Euskal Herriko eta Espainiako historiako aroek (Historiaurreak, Antzinaroak, Erdi Aroak, Aro Modernoak eta Aro Garaikideak) izan dituzten etapa historikorik garrantzitsuenak denboraren lerro batean kokatzen ditu.
- Espainiako historiako funtsezko gertaerak identifikatzen eta denboran eta espazioan kokatzen

- ditu, eta gertaera bakoitzaren ezaugarri nagusiak deskribatzen ditu, ahoz eta/edo idatziz.
- Aztertutako garai historikoetan Euskal Herriak eta Espainiak zuten bizimoduari eta gizarte-antolamenduari lotutako alderdiak aztertzen, alderatzen eta azaltzen ditu.
 - Euskal Herriko eta Espainiako historiako etapetan (Historiaurrean, Antzinaroan, Erdi Aroan, Aro Modernoan eta Aro Garaikidean) izan ziren arte- eta kultura-mugimendu nagusiak deskribatzen ditu ordena kronologikoan, etapa horietako ordezkariarik esanguratsuenak aipatzen ditu, eta denboran eta egoera jakin batean kokatzen ditu.
 - Espainiako egungo gizartearen ezaugarri bereizgarriak deskribatzen ditu emandako testu baten bidez, eta haren izaera demokratikoa eta plurala eta Europar Batasuneko izatea balioesten du.
35. Jakin-mina izatea iraganean gizakia nola bizi zen jakiteko, Euskal Herriko eta Espainiako aztarna arkeologikoen historia ezagutu eta aztertzeke duten garrantzia aintzat hartzea, eta horiek guztiak zaindu beharreko eta pertsona orori helarazi beharreko kultura-ondareak direnaren jakitun izatea.
- Euskal Herriko ondare naturala, historikoa, kulturala eta artistikoa identifikatzen, balioesten eta errespetatzen du, eta ondare hori gorde eta hobetzeak dakartzan erantzukizunak bere gain hartzen ditu.
 - Aztarna historikoak errespetatzen ditu, besteei helarazi beharreko ondare gisa balioesten ditu, eta badaki ondare arkeologiko monumentalak nolako balioa duen iraganaren berri izateko.
 - Bere inguruneke aztarna historiko eta arkeologikoak ezagutzeko interesa agertzen du, eta dagokien garai historikoarekin lotzen ditu.
36. Euskal Herriko eta Espainiako gizarteek iraganean (Historiaurrean, Erdi Aroan, aurkikuntzen garaian, industria-garapenaren garaian eta XX. mendean) izan duten bizimoduaren ezaugarri nagusiak ezagutzeko eta gertaera garrantzitsuak denbora-lerroetan kokatzea.
- Euskal Herriko eta Espainiako gizartearen eguneroko bizitzako elementuek (etxebizitzak, arropak, familia-antolamenduak, gizarte-antolamenduak, lan motek...) historian izan duten bilakaeraren adibideak ematen ditu: gizarte primitiboak, Antzinaro klasikoa, Erdi Aroa, Aro Modernoa eta Aro Garaikidea.
 - Euskal Herriko eta Espainiako iraganeko tradizioak, narrazioak, istorioak, sinesmenak, esaerak eta bizimoduak aurkitzen ditu Interneten.
 - Euskal Herriko eta Espainiako iraganeko eta egungo ohiturak, tradizioak eta kultura-adierazpenak ezagutzen eta errespetatzen ditu, eta haiekiko interesa agertzen du.
37. Euskal Herriko eta Espainiako museoek eta leku eta monumentu historikoek zer garrantzi duten jakitea, irakasteko eta ikasteko espazioak diren aldetik, ingurumena eta kultura errespetatzea eta kultura-ondarea balioestea.
- Tokian tokiko, autonomia-erkidegoetako eta Europako kultura-herentzia ezagutu beharreko eta etorkizuneko belaunaldientzat babestu eta zaindu beharreko aberastasun partekatu gisa estimatzen du.
 - Balio historiko, artistiko edo kulturala duen museo edo eraikin bat bisitatzen denean agertu beharreko portaera errespetatzen eta bere gain hartzen du.